

מכאן ומכאן

על סיפורת ומסביבה

החורף בעיצומו. זמן טוב להוצאת ספרים. אם עכשיו, כשהכל סגור בבתיהם כלילות גשם וקרה, לא יקראו — אימתי ואכן, ספר רודף ספר, רומאנים, סיפורי מחקר, סיפורת ילדים, סיפורי ביי שול, סיפורי שירה, היסטוריה ומפל אמיתי של תרגומים.

סיפורי השירה רובם צנומים, עטיפה קלה שהיא לא יפה ולא מכוערת. נייר חדרה גרוע 70 או 80 גרם, שקוף כמעט; כנגד האור אתה רואה את חוסר האחידות של רשת הסכים; צבע הדפוס — בדרך כלל יותר מדי או פחות מדי, רק לעיתים רחוקות מאוד מאוזן; בעמוד השער או מולו רשימת התודות — למוסדות, לקרנות, למילגות. אלה באו היום במקום התודות המסורתיות לעורר כים, לחברים ש.קראו והעירו, למגיהים שגילו ברגע האחרון שיבושים, וכמובן — לאשה, ה' רעה, סבלנית, עוזרת, לא עושה יותר מדי רעש במיטבה (אחר עבודתם של רבים ממשוררי ישראל) כאשר המוזה בחרה לזנוח על הבעל והילדים נחו מנוחה מסוג אחר.

לעומתם הרומאנים — עבי כרס, רומה שהם הולכים ומתעבים משנה לשנה; אף הם בעטיפה קלה, המתפוררת לאחר קריאה רצופה ויזאנה רצופה ודיפרוזי. אחרי פרוטוקול (בן-נר) באו היהודי האחרון (קניוק) ועניין ערך: אהבה (גרסמן), אחריהם התגנבות יחידים לקנו, ועכשיו קופסתו השחורה של עמוס עוז. למי יש סבלנות — וכוח — לקרוא כל-כך הרבה רומאנים המתקריבים ל-500 עמודים. אכן, סופר צריך באמת שיהיה לו משהו חשוב מאוד, מעניין מאוד או חרוף מאוד להשמיענו אם הוא תובע לעצמו וליצירתו נתח כזה של זמננו הטרוד והמורד. מאידך גיסא, מן הצדק להבחין בין מי שישב שנים רבות וכתב את יצירת חייו, את ה"מאגנס אופוס" שלו, והיא בכחירת סיכום וגולת-כותרת לכל מה שבא אצלו לפניה, רוגמת ימי ציקלג של ס' יזהר, לבין מי שעטט הורז עומד לו והריוהו מסוגל לקלסם רומאן עב-כרס אחת לשנה-שנתיים-שלוש. כך בפרוטוקול אנו קוראים שהספר נכתב בין השנים 1969 ו-1982, כלומר, במשך 13 שנה, פרקחיים נכבד בחיי יוצר (מי יבוא אליו בטענות אם הביא ככלל זה גם כמה שנים שהוצאו לפרנסה בגלי צה"ל או בדבר אחר ודברים אחרים שונים, כדי להבטיח שהרושם הדרוש אכן ייקלט?) גם סיפור של יהושע קנז, ידידי, הוא ספר שנכתב במשך שנים לא-מעטות של שתיקה. עוד לא קראתי בו כפי שעוה לא קראתי את היהודי האחרון של קניוק, אף הוא כרסתן לא-קטן.

הסיפור העברית החלה חולצת את איבריה, מעתה שום יריעה שוב אינה רחבה מדי לטעמה. וראה גם את מסכת ספריי-שבהמשכים של דודי שחר. מעניין כיצד היו מקבלים היום את שופמן ודבורה בארון. האם היה נמצא להם מו"ל בכלל? אבל מי זוכר כיום את שופמן ודבורה בארון. וכאשר מבררים על שיכחה, האם העשייה הבהולה, הקצב הצפוף והיומני אינו מקביל איכשהו לפזיזות השיטות הסיפוריות, לעליבות הביקורת שרווקה היא נצטמקה כמעט כולה לגדר רצנויות בלבד, רצנויות ופיסיקדיין, וכך מתקדמת הסיפורת מספר שירים לספר שירים, מרומאן לרומאן, ממחזה למחזה (הנך ליון) מבלי להשתתות: יוצא ספר, הכל עומד עליו, מי לשבט ומי לחסד, רשים בו הרצנוזנטים בסינגונם המוכר, אחר-כך מדוריים ומפנים מקום לספר הבא. ספר בא וספר הולך. מי יזכור כיום את בריקע החמשישי של רחל איתן או את שמעון צהמרא — (צהמרא) של מידר שיף, הסערה פרצה, חלפה וכל העקבות נמחו. האם ייזכר המאנהב של א"כ יהושע בתודעה התרבותית שלנו יותר משנפקד זכרו של מסע דניאל של יצחק אורפז? ברגע המוקדשי המתמשך, נמצאת הפסולת מושווית לעידית, נשכה הסרק עם מה שנחשב בעל ערך עוד לפני שנתיים, מה שקובע, כמו בכדורגל או בכדורסל, היא האחרונה, היות האחרון לפי שעה. כלומר: קובע מי שמחזיק את הגביע היום, ולא מי שהחזיק בו לפני עשר שנים. אפילו בספורט מתגנב לפעמים החשד כי מזכירים למכבי תל-אביב את נצחונה הגדול לפני עשר שנים רק כדי לגנוח אותה על מצבה כיום. האם תצא תרבות מן הג'ונגל המשווני הזה? אופטימיסטים אומרים שלא. פסימיסטים — שכן.

על ראש כל משנאינו תרבות זאת.

אבל התרבות, השבח לאל, לא נוצרת רק בעי-

תונות שלנו. קיימת גם האקדמיה שחרף כל מר-איה הרל, פניה הצמוקים וכיסה ההולך ומתרוקן, עדיין מקיימת משהו שאינו בבחינת תרבות ה' ג'ונגל בלבד, אף כי מי יאמר כי לכאן עדיין לא חדרה הרעה.

מכל מקום, לפחות בתחום זה של הסיפורת ומן הסתם לא רק בו; מכאן יוצא (ועדיין) כל מה שהוא בעל איזשהו ערך בתחום שימור העבר, גילוי מחדש, הערכתו המבוססת על ידע ורגישות ולא רק על יצרים ו/או חשבוניות. כאן נוברים בכ' טובים ישנים, מותחים קווים סינכרוניים ודיא-כרוניים, מציגים פרספקטיבות, מעיינים בטקסטים ביתר זהירות, כמדת האובייקטיביות הניתנת לבקשתמות. מי שזוכה להיות "מגולה" כאן יש לו עדנה גם אחרי כלותו, לרוב אחרי מותו. וצאצאיו יכולים להרים ראש ולומר: סבי או אביסבי היה זה וזה.

מכאן גם יוצאים הנבחרים לדרסם לתוכניות הלימודים, וכאן נערכות ההערכות-מחדש: קטן גדול יהיה וגדול יושפל עד עפר. שהרי גם לכאן מסתננות, אם גם באיחור, מציאות האופנה והטעם והגורמות הקובעות בכל תקופה ותקופה והמר-רלים או מופתי החיקוי וההוזהות של דור אחד שהם לוחות-המטרה של הדור הבא אחריו. שתי רשויות בדרלות ונבדרלות — עיתון ואק' רמיה — ורק מעטים יחצו את הקווים, ורק מעטים שמן העבר האחר של המיתרס יקדישו,

אילו בושם

הכרת תודה

בהלויות של דודי בקשה ממני דודתי, בשלב מסים. לעזר בנשיאת המטה עליה מנחת היתה גופתו של דודי; שכן, לטענתה, הוא אהב אותי. בשלב אחר, בקשה ממני דודתי, בנמוק האמור, לשפף על דודי עפר.

בהלויות של בן דודי (שנערכה בהפרש זמן לא רב אחר זו של דודי) בקשה ממני דודתי, בשלב מסים. לעזר בנשיאת המטה עליה מנחת היתה גופתו של בן דודי, שכן, לטענתה, הוא אהב אותי. בשלב אחר, בקשה ממני דודתי, בנמוק האמור, לשפף על בן-דודי עפר.

ואני גמלתי להם על אהבתם אותי.

באנגליה, למשל, כמה מן הטובים והמבריקים שבאנשי האקדמיה הם גם המעניינים שבכותבי המאמרים בענייני סיפורת. והרי זה טיבעי. האם משתמע מכך שהג'ונגל אינו בעצם מצבו הטיבעי של האדם? לראוויין הפיתרונם.

ובינתיים משתלבות הפרשיות הסיפוריות כי סנסאציות סתם הקשורות בספרים וביצירות סיפ' רות ואמנות עד שאין יודעים עוד, אף כאן, שום גבול ושום קו הפרדה. אך תמה פרשת שירו של בנימין הרושובסקי וכבר פרצה פרשת החילוני האחרון של שמואל הספרי, שעוד הריה מהד' הדים כאוויר וכבר היא נאלצת לפנות את מקומה לפרשת ההבצלת, החדשה-הישנה.

ושכחתי להזכיר את, "פרשת רודי גרוסמן" ואת פרשת ארבעת הסופרים וממשלת האחדות הלא-מית ואת התגוששות האיתנים הציבורית בין שתי הצאות-ספרים נכבדות על ממונו ותשומת-ליבו של הקורא התאב רומאנים בכריכה קלה ובתוכן קלי-עדי-בינוני, רצוי מתוצרת-חוץ אבל אפשר גם — בשנים האחרונות יותר ויותר — בכחול-לבן, וגם כאן הכל צפוי והרשות נתונה. הכל יודעים — בדרך כלל מראש — מי לנו ומי לצרינו, היכן עומד מחנה סימן קריאה והיכן בית עכשיו והיכן מצויים הפורשים — אלה שפרשו או

עוד מי שגילה את השירה, ואולי רק את אמ' נות הקריאה בציבור, הוא מיודענו כבוד השופט, הפרופסור יעקב בוק. עליו משתפך כהדות מר צאדכר בעל טור "האוזן השלישית" בידיעות אחרונות. היודע לספר (מניין??) כי "לשופט הפרופסור יעקב בוק ניתנה לא מכבר הודמנות להפגין את כישורי הקריאה שלו ולהשמיע מילים עבריות מאולנטה שבג'ורג'יה. במיסגרת הכנס השנתי של החברה האמריקנית לסיפורת המקרא, אליו הוזמן פרופסור בוק כמרצה, הישוה פרר פסור אורברוק מאוניברסיטת ויסקונסין בין שיי-רת דבורה לבין שירו של חיים גורי אמו. העוסק כאמו של סיסרא. פרופסור אורברוק העביר בין הנוכחים את מילות השיר במקור העברי ובתרגום האנגלי, ולשימתחו התגבר האדם היחיד השולט בעברית מודרנית — פרופ' בוק — לקרוא את השיר בשפת המקור."

בקיצור: מה שקורין באנגלית: נון סטורי. מישוה היה ומישוה קרא, ומישוה שהיה במקום שבו מישוה קרא, ואשר שפתו "עברית מודרנית" — ראה זה פלא! — דיקלם. וזה שייך לסיפורת כמו שהשופט בוק שייך לה. ואם כך, לאן זה שייך? הנה אומר לכם. כי הסיפור שלי מעניין יותר מזה של "העניין הש' לישית". ואף הוא נתפרסם באותו עיתון עצמו, ידיעות אחרונות, אף כי לא במדורו הסיפורי, כמובן. ובכן, ביום חמישי, כ"ב בתמוז תשמ"ה (בעברית מודרנית), 11.7.85, מרווח העיתון על מישפט הטוריסטים של "המחתרת היהודית", ומספר על עמדת הרוכ ועל עמדת המיעוט של — נישחתם — השופט יעקב בוק מיודענו. הנה אני מצטט:

באריכות מתייחס השופט בוק לנימוקיו להחלטה שפרשת הרהיבית אינה למעשה בגדר קשר לבצוע פשע ולכן אין לכ' לול אותה בתחומי ההגדרה של קיום אירגון טרור. הוא אומר, כי מאחר ולא הוצאה ה' תוכנית אל המועל (תוכנית פינוץ כיפת-הסעל — נ"ה) והעניין הוזנח (כך!!! — נ"ה), לא נוצרה העביבה של קשרית קשר.

עם זאת אומר השופט בוק: "אין כמובן כל ספק, כי המקום קדוש הוא ליהודים, שהי שם מקום בית-המקדש וקודש-הקודשים. אך ודאי הוא, שמבחינת הקדושה היהודית אין לומר שהריסותו של מבנה כיפת-הסעל הוא חילול מקום קדוש, אדרבא, קיומו של מיבנה זה הוא חילול מקום המיקדש מב' חינת הדת היהודית."

אפילו לא כתב כבוד השופט בוק מילה נוספת כל ימי חייו, גם אז די היה בכמה מישפטים ספר רים אלה כדי להעלות לפנינו את דיוקנו הרוחני של, "עברי מודרני", זה, וכן לבצוע את המדור שבו ראויים דבריו אלה להירפס — והוא לא סיפורתי כלל וכלל.

במוסף הלא-סיפורתי של ידיעות אחרונות מן השבוע שעבר מתפרסמת כתבה ארוכה, פרי עטו של יגאל סרנה, על לידותו של עמוס עוז. בין השאר ביקר הכותב בכיתם של הורי הסופר ברחוב עמס, שבשכונת כרם-אברהם בירושלים. כיום מתגורר בו, "ח"כ בן-שלמה הש"ס" אשר, מצייך סרנה, "מעולם לא שמע על עמוס עוז". לעומת זאת, שמע-גס' שמע על "כמה שרידים ציוניים, מיורחקים" שנתתו בשכונה החרדית הקיצר גית, "ואם היו לי תותחים, הייתי מפגין אותם מפה", מוסיף חבר בית המחוקקים הישראלי, עמי-תו למיפלגה של הרב פרץ, כשהוא מבקש מהכתב שלא לצטט את דבריו.

מחיים גורי ושירו על אם סיסרא (דווקא את זה צריכים היו לבקש מכבוד השופט לדקלם: צחוק הגולל) ועד לשופט שלדעתו אין בהריסת, "מיבנה כיפת הסעל" משום "חילול מקום קדוש", ומעמס עוז איש גורדוניה ועד חבר הכנסת, בן-שלמה הש"ס". הרי לפניכם תמציתה של כיבדת-הדרך שעשינו בשני העשורים האחרונים, והיא אינה קטנה, עניינים הרואות, שבוע טוב.

נתן זך

רומאן חדש לבן עזר

בימים הקרובים עומד לראות אור רומאן חדש, השישי במספר, של הוספר בן תפתחיתקוה, אהרן בן עזר, לשוט בקליפת אבטיח. זהו רומאן על נעוריה במושבה ארצישראלית, בסוף שנות הארבעים, ואחרים מגיבוריו כבר הופיעו, בנגרד תם, כרומאנים קודמים של בן עזר, וכבר הוא משלים מחזור בן ארבעה רומאנים, על פי סדר התרחשותם: לשוט בקליפת אבטיח, אנשי סדום, לא לגיבורים המילחמה והשקט הנפ' שי.

הופרשו משתי החמולות הגדולות שלנו ומיקצתם מקיימים "חצרות" קטנות לעצמם — וכדומה, היכן ה"ילדים" והנאי-הורים האמיגראנטים וס' תם אלטע יידן למיניהם ופסגרים כנענים שעירים ומיורחיים ומשתכנבים ופוסט-מודרניסטים וט' רוס'פוסט-מודרניסטים. חיל עצום ורב.

גם כאן אין הפתעות: מי שלא היה נדיב בעבר ולא היה מסוגל להורות באיש וזולתו, או, לחי' לופין, מי שמעולם לא ירע את קיסמה של שירה — אין להניח שיסטה ממינה או ימיר חדר בורותיו גם הפעם. ומי שהוא כלי-שרת או איש-חשבונות-רבים מנעוריו יוסיף לשרת ויעסוק בחשבונותיו בדרך שעסק בהם בעבר. אל ראה, גם שעתו שלו תגיע.

אבל מי שצוחק אחרון הוא יהושע בר-יוסף, שאחרי המכה של אפיקורוס בעל כורחו עלה בידי לשנות ולהנחית עוד מכה אחת ואף היא, הפלא ופלא, קלעה למטרה ולא החטיאה את כיסם ומעייניהם של הקוראים. בשלוש דרכים. מה נאמר ומה נדבר, פיקח גדול הוא בר-יוסף זה ולחסדיה של האקדמיה אין הוא ממתין, ואם באמת יש "שלוש דרכים" — שתיים מהן לפחות כבר מונחות בכיסו.

ללמדך שפרונגראפיה (כך אומרים, אני את הספרים לא קראתי) היא בכל זאת לא עניין של גיאוגרפיה וגם לא של גיל.

סאקני טעה. ובינתיים, בשקט-בשקט, כלי תרועות ניצחון ולפי שעה גם כלי "חשיפות" ומופעי חשפנות, ראה אור עולם רחוב הרצל, קובץ שיריו החדש והבשל ביותר של אהרון אלמוג. ללמדך שאפשר גם אחרת.